

Norsk Oljemuseum
25 år på Kjerfingholmen

Samtidsmuseet

Oljemuseet i Stavanger er ikke bare et bygg ved sjøen, en turistmagnet og et dokumentasjonssenter for norsk oljeindustri. Oljemuseet er et av våre aller viktigste og mest moderne senter for dokumentasjon av den kulturen vi lever i akkurat nå. Det er vårt samtidsmuseum.

Av Aslak Myhre

I 2008 ga forfatteren Marit Eikemo ut boka «Samtidsruinar». I det første kapitlet beskriver hun hjembyen sin, Odda, og hvordan den gamle industritomta og restene av den er en ruin, ikke bare over smelteverket som lå der, men også det samfunnet som blei bygd opp i Norge rundt kraftkrevende industri i det tjuende århundre. Parallelt med Eikemos bok foregikk det den gang en kamp om hva som skulle skje med restene av smelteverket i sentrum av Odda, om det riktige var at de skulle rives og erstattes av moderne næringsbygg eller tvert om gå inn på FNs liste over verdens unike kulturarv.

Både essayet til Eikemo og kampen i Odda forteller noe viktig om betydningen av industrihistorie. Den handler ikke først og fremst om anlegg, teknologi eller varierende eiere og overskudd. Industrien har forma livene våre i Norge i over 150 år. Den forma de sosiale strukturene, definerte døgnrytmen, skapte fellesskap og motsetninger, og den skapte de fysiske strukturene rundt oss. Byene, veiene, jernbanelinjene, kraftverka og dammene, alt blei bygd rundt industrien. Og så var den sjølsagt avgjørende for økonomien.

Ingenting av dette var å finne i museer da jeg vokste opp, det vil si, i Stavanger var hermetikkmuseumet i ferd med å bli et senter for forståelsen og formidlinga av Stavangers industri, slik den hadde vært nesten hundre år før mine skoledager. Men Rosenberg Verft, smelteverkene i Sauda, Årdal eller på Jørpeland, Stangeland Maskin og Brøyt. Disse var ikke i museum og nesten ingen tenkte heller at de trengte museer.

Statfjord C under bygging på Rosenberg Verft.
Foto: Ukjent/Norsk Oljemuseum

Industriens avtrykk i samfunnet var så tydelig, så klart og tilstedeværende, så vanlig at det ikke trengte formidling og bevaring.

Det er ofte slik, vi legger ikke merke til de viktigste tingene rundt oss før de er borte. Da oppdager vi hvor mye de har betydd, samtidig som vi begynner å lure på hvordan de så ut. Når du flytter ut av barndomshjemmet ditt har du hundrevis av bilder av deg sjøl, foreldrene dine, julaften og syttende mai, men ikke sofaen og tapetet i stua, pulten du satt og gjorde lekser ved eller senga og sengetøyet du sov i. De blir minner som du skulle ønske du hadde tenkt på å ta bilder av, men som så så vanlige ut på kameraremsa at du sletta dem.

Det er denne logikken som gjør at museene for industrien, på Rjukan, i Odda, Notodden og andre steder kommer etter at industriens tid er forbi. Når røyken ikke lenger stiger opp av skorsteinene, når skinnegangene er rusta, da setter de nostalgiske ildsjelene i gang arbeidet med museet. Og for en del av museenes formål er det naturlig. De historiske museene våre, de arkeologiske samlingene våre er jo titteskap til fortida, forsøk på å fortelle glemte historier med de restene som finnes hundrevis og tusenvis av år etter at en kultur har dødd ut. Sånn sett er industrimuseene tidlig ute når de rykker inn rett etter at produksjonene er avslutta.

Men samtidsmuseer er ikke arkeologiske samlinger. De forteller historier, men de gjør

noe mer enn det. De dokumenterer den nære kulturen vår, de beskriver deler av samfunnet slik at det kan tolkes og forstås, ikke mange generasjoner etter, men av de som sjøl har levd i det.

Her er det norske oljemuseet på Kjerfingholmen i Stavanger en unikt vellykka institusjon. Det arbeidet som direktør Finn E. Krogh og de andre museumspionerene har gjort, bygger på ei innsamling av historier og materiale som starta allerede ti år etter at det norske oljeeventyret starta. Museet åpna dørene til den første utstillingen sin mens alle de store oljefeltene i Nordsjøen fortsatt produserte for fullt, og mer enn ti år før det foreløpig siste, Johan Sverdrup, blei funnet. Oljemuseet har i tjuufem år dokumentert en pågående industri, en teknologiutvikling uten sidestykke i norsk ingeniørhistorie og en økonomisk utvikling og endring av det norske samfunnet som fortsatt pågår.

Museet har en helt unik samling av objekter og dokumenter som gjør det mulig for ettertida å forstå hva som skjedde i Norge mellom 1965 og i dag på en måte vi aldri før har hatt anledning til. De har kunnet skape de nyskapende kulturminnene for de store olje- og gassfeltene etter hvert som avslutningen nærmer seg. Ekofisk, Statfjord, Frigg, Draugen, Valhall og snart også Gullfaks er gjennom disse nettstedene dokumentert historisk, teknologisk, geologisk

og sosialt. Det var fra starten et banebrytende arbeid som brukte Nasjonalbibliotekets voksende digitale ressurser på måter ingen andre hadde gjort før.

Men Krogh og hans folk gjorde ikke Oljemuseet til et museum bare for at ettertida skulle kunne se det som har vært. Oljemuseet har vært et vindu på fastlandet ut til det som skjer offshore. Det som er utilgjengelig for alle oss som ikke har gjennomført sikkerhetskursene og fått jobbe der ute i bølgene og det uendelige havet. Barn og voksne har kunnet prøve teknologi og se utsnitt av dagliglivet slik det er i oljeindustrien. Det har vært og er viktig, fordi oljeinstallasjonene ikke syns i dagliglivet vårt på samme måte som fabrikkpipene og smelteovnene har vært synlige i norske småbyer landet rundt.

Det har gått an å vokse opp i Stavanger uten å se olja, og dermed uten å vite hvilken påvirkning den har hatt på livet. Etter hvert som oljeprisene forsvant fra forsida av Stavanger Aftenblad og debatten om olje og gass i offentligheten har tatt for gitt at denne perioden av norsk historie er forbi, eller i alle fall under rask avvikling, har det at vi lever i et oljeland, et gassland og i en petroleumsøkonomi, blitt mulig å skjule for stadig flere.

Oljemuseet har i tjuefem år motvirka den utviklinga, ved å være et landemerke, ved å trekke til seg stadig nye folk og gjennom å ta del

Foto: Odd Noreger/Norsk Oljemuseum

i både forskning, formidling og debatt om olje og gass.

Og i dette har de som museum også vært modige og nyskapende. Oljemuseet, blant annet finansiert av energidepartementet og oljeindustrien, har både fortalt historien om nordsjødykkere, Kiellandulykka og Bravoutblåsning. Historier som hverken setter myndigheter eller oljeselskaper i særlig godt lys. Noen år før et rekordpublikum kom til museet for å møte dinosaurene og lære om oljas begynnelse, fortalte oljemuseet historien om oljas skadevirkning, om klimautslipp og kampen for å begrense olje- og gassutvinning.

Museet har tatt rollen sin som samtidsmuseum alvorlig. Det siste fikk jeg merke sjøl, da jeg for over ti år siden blei kontakta av nettopp direktør Krogh. Han ville ha meg med på et prosjekt han var usikker på om lot seg gjøre, men som han ville prøve likevel. Museumsfilmen deres som til da hadde vært en streit innføring i olja og oljeindustriens historie skulle skiftes ut, og museet ville prøve å gjøre noe nytt. I stedet for å lage en skolefjernsynsfilm med fakta om olja, ville de lage en fiksjonsfilm. En film om det å leve med olja, vokse opp med den og hvordan det er å leve med motsigelsen mellom stolthet over arbeidet i olja og skam over CO₂-utslipp og klimaendring. Til det ville han at jeg skulle skrive et manus basert på en tekst jeg publiserte i 2010 som het «Oljeunge». Du vet at jeg aldri har skrevet et

filmmanus noen gang sa jeg. Det går bra, svarte Oljemuseet. Vi har aldri lagd en sånn film før heller.

Resultatet av arbeidet kan nå sees mange ganger hver dag i museets kino. Jeg blir stolt og får litt lyst til å gråte hver gang jeg ser den. Heldigvis blei det Arild Østin Ommundsen og hans folk som lagde manus, og Kristoffer Joner som tolka rollen som oljeungen. Det er ikke min tekst, men det er vår felles erfaring med olje, med stoltheten, med ofrene og med dilemmaet når arbeidet til far din som du var så stolt av, plutselig blir beskrevet som et overgrep. Jeg er ganske sikker på at det ikke finnes noen introduksjonsfilm på noe museum som ligner akkurat denne.

Det er all grunn til å gratulere Norsk Oljemuseum i Stavanger med sine første 25 år. Museet har vokst år for år i dette kvarte århundre, nye utstillinger, nytt magasin, ny dokumentasjon, ny forskning og ny formidling.

Det har økt museets samling, brakt folk inn og mer kunnskap ut. De er et samtidsmuseum å være stolt av. Men til tjuefemårsdagen fortjener museet en helt egen ruin, et minne om det som har vært. I disse dager demonteres de karakteristiske boretårnene på en del av condeepene i Nordsjøen. Symbolet på de norske pyramidene, vårt viktigste bidrag til verdens teknologihistorie, skal tas ned. Et av dem, helst fra Statfjord, bør bringes uskadd i land. Det er plass til det utafor Oljemuseet.

Det vil bli et symbol for museet, men også
en skulptur for byen. En manifestasjon av en
prestasjon som Stavanger og Norge skal være stolt
av å sikre at vi husker – også når det kulturen den
skapte er forbi.